

KRAJOWA RADA RADIOFONII I TELEWIZJI

ZAŁĄCZNIK

do

**Sprawozdania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji
z rocznego okresu działalności**

**Spółeczeństwo informacyjne w Polsce.
Wstęp do formułowania założeń polityki Państwa**

WARSZAWA, *marzec 1997 r.*

SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE W POLSCE

Wstęp do formułowania założeń polityki Państwa

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji

Warszawa, lipiec 1996 r.

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	4
1. Społeczeństwo informacyjne: cechy podstawowe	5
2. Tworzenie podwalin społeczeństwa informacyjnego	10
2.1. Zadania Państwa.....	10
2.2. Prawne warunki tworzenia społeczeństwa informacyjnego	14
2.2.1. Rozwój infrastruktury informacyjnej.....	14
2.2.2. Rozwój usług informacyjnych	16
2.2.3. Ochrona praw autorskich i pokrewnych	17
2.3. Gospodarka	18
2.4. Nauka, oświata	20
2.5. Problemy społeczne i kulturowe	21
3. Wybrane działania podjęte w Polsce.....	23

WSTĘP

Raport „*Europa a globalne społeczeństwo informacyjne. Zalecenia dla Komisji Europejskiej*” opracowany w 1994 r. przez Komisję Bangemanna (i uznany przez Unię Europejską za wyznacznik pożądanego kierunku działań), stwierdza: „Kraje, które pierwsze wejdą w erę społeczeństwa informacji zbiorą największe zniwo. To one wyznaczą drogę dla innych. Natomiast te **kraje, które będą zwlekać, lub podejmą działania połowiczne, mogą w czasie krótszym od dziesięciolecia stanąć w obliczu załamania się inwestycji i kryzysu na rynku pracy**”.

Polska wkroczyła w lata dziewięćdziesiąte jako **społeczeństwo „przedinformacyjne”**, z licznymi oznakami zacofania gospodarczego i społecznego. Do dzisiaj polski rynek informatyczny jest nieproporcjonalnie mały w stosunku do potrzeb wynikających ze stopnia rozwoju gospodarki i liczby ludności. Kraje rozwinięte wydają na informatykę pięciokrotnie więcej (per capita). Pod tym względem wyprzedzają Polskę również Czechy i Węgry. Ogólny poziom edukacji informatycznej społeczeństwa polskiego jest bardzo niski i nie gwarantuje nabycia powszechnej umiejętności korzystania z systemów informacyjnych i informatycznych.

Polsce może więc grozić znalezienie się w tej drugiej grupie krajów, które wkrótce mogą osiąść na „mielźnie rozwojowej”, zostać zmarginalizowane, uzależnione od trendów rozwojowych, gospodarek i technologii krajów silniejszych oraz poddane ich ekspansji rynkowej. Stąd potrzeba stworzenia i wdrożenia **kompleksowego planu wprowadzania Polski do społeczeństwa informacyjnego**. Jest to jeden z podstawowych warunków:

- zagwarantowania Polakom zatrudnienia, dobrobytu i wysokiej jakości życia, wzbogacenia dostępnych im możliwości we wszystkich sferach życia;
- zagwarantowania modernizacji, rozwoju i konkurencyjności gospodarki polskiej;
- zapewnienia sprawnej i skutecznej administracji;
- integracji z Unią Europejską i z gospodarką światową na warunkach partnerstwa.

Informatyzacja kraju jest zatem celem zgodnym z polską racją stanu. Aby do niej doprowadzić trzeba stworzyć program działań równie intensywnych i wszechstronnych, jak w przypadku przystąpienia do Unii Europejskiej i NATO.

1. SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE: CECHY PODSTAWOWE

Spółeczeństwo staje się społeczeństwem informacyjnym, gdy osiąga stopień rozwoju oraz skali i skomplikowania procesów społecznych i gospodarczych wymagający zastosowania nowych technik gromadzenia, przetwarzania, przekazywania i użytkowania olbrzymiej masy informacji generowanej przez owe procesy. W takim społeczeństwie:

- informacja i wynikająca z niej wiedza oraz technologie są podstawowym **czynnikiem wytwórczym** a wszechstronnym czynnikiem rozwoju jest wykorzystywanie teleinformatyki.
- siła robocza składa się w większości z pracowników informacyjnych,
- większość dochodu narodowego brutto powstaje w obrębie szeroko rozumianego sektora informacyjnego.

Przetwarzanie informacji, jej jakość i szybkość jej przekazywania są w społeczeństwie informacyjnym kluczowymi **czynnikiem wydajności i konkurencyjności przemysłu oraz usług dla konsumentów, warunkiem rozwoju i przyrostu zatrudnienia**. Szybsze docieranie do pełniejszych, bardziej wiarygodnych informacji ułatwia podejmowanie lepszych decyzji oraz szybsze zaspokajanie potrzeb społecznych i obsługę podmiotów gospodarczych. Jednocześnie postępująca internacjonalizacja procesów gospodarczych spowoduje rosnącą konkurencję między wewnętrznym i zewnętrznym rynkiem pracy, zmuszając rynek wewnętrzny do wykazywania większej zdolności do adaptacji, przyjmowania innowacji i podnoszenia wydajności w celu odparcia konkurencji zewnętrznej.

W społeczeństwie informacyjnym ulegną zmianie **formy organizacji pracy i wzory życia społecznego** w wyniku decentralizacji i upowszechnienia „telepracy” wykonywanej w domu, zmiennych godzin pracy, pracy na własny rachunek. Postępująca integracja pracy i życia domowego, czasu pracy oraz czasu odpoczynku i życia prywatnego będzie miała istotne znaczenie dla więzi i relacji społecznych oraz psychologicznych a także modelu życia.

Ograniczając znaczenie dystansu geograficznego, społeczeństwo informacyjne może spowodować istotne **zmiany w przestrzennej organizacji życia gospodarczego i społecznego**, w tym stworzyć szansę rozwoju dotychczas zaniedbanych regionów, bądź marginalizować regiony o słabo rozwiniętej infrastrukturze informacyjnej. Wymaga to troski o równomierny rozwój owej struktury oraz dostępu do niej, a także o rozwój instytucji lokalnych mogących zapewnić swoim regionom zdolność wykorzystania szans, które niesie społeczeństwo informacyjne.

Spółeczeństwo informacyjne nie może powstać bez **rozwiniętej, nowoczesnej oświaty zapewniającej m.in. powszechną edukację informatyczną, systemu kształcenia ustawicznego, wysoko postawionych badań naukowych oraz prac**

badawczo-rozwojowych. Warunkiem jego rozwoju są wysoce wykwalifikowana pracownicy, potrafiący posługiwać się technikami informacyjno-komunikacyjnymi i stale podnoszący swoje kwalifikacje, zdolni także nabywać umiejętności w nowych dziedzinach. Brak takiej siły roboczej oraz systemu jej doszkalania i przekwalifikowania tworzy zagrożenie marginalizowania znacznej części społeczeństwa, wzrostu bezrobocia, niezdolności wielu ludzi do korzystania w pracy i w domu z podstawowych technik informacyjno-komunikacyjnych.

Spółeczeństwo informacyjne to **spółeczeństwo mediów**, będących z jednej strony elementem szerszego, zintegrowanego sektora telekomunikacyjno-informatycznego, a z drugiej - otwartego, światowego systemu mediów, cechującego się nieskrępowanym przez granice przepływem treści komunikowania i elementów kultury. Wymaga to rozwoju krajowej produkcji audiowizualnej dla realizowania celów zarówno kulturalnych (ochrona własnej tożsamości kulturalnej), jak i gospodarczej (media będą rosnącym działem gospodarki, miejscem zatrudnienia rosnącej liczby ludzi; uczestnikiem międzynarodowego obrotu dziełami audiowizualnymi; źródłem liczącej się części dochodu narodowego).

Spółeczeństwo informacyjne tworzy warunki **wysokiej sprawności administracji publicznej**, obniżenia z czasem jej kosztów, zintegrowania różnych jej części za pośrednictwem technik przetwarzania i przekazywania informacji we współpracujący ze sobą system.

Spółeczeństwo informacyjne tworzy **nowe formy demokracji** dzięki zwiększonemu dostępowi obywateli do informacji oraz zwielokrotnionym możliwościom wyrażania i badania opinii publicznej, powstawaniu kanałów poziomej komunikacji społecznej oraz łatwości organizowania się i uczestnictwa jednostek i grup w społecznym obiegu informacji. Pełne wykorzystanie potencjału demokratyzacyjnego nowych technik informacyjno-komunikacyjnych wymaga zagwarantowania prawa dostępu do informacji, w tym tworzonej i przechowywanej przez administrację publiczną.

Technologicznym fundamentem społeczeństwa informacyjnego jest proces **konwergencji telekomunikacji i informatyki z radiem i telewizją**, powstawanie nowoczesnej infrastruktury telekomunikacyjnej, szerokopasmowych sieci multimedialnych opartych w znacznym stopniu na instalacjach światłowodowych o ogromnej przepustowości (**autostrad informacyjnych lub infostrad**) - oraz przenikanie wynikających z tego technik informacyjno-komunikacyjnych do wszystkich dziedzin życia. Towarzyszy temu kapitałowa i gospodarcza integracja tych dziedzin w obrębie korporacji multimedialnych, w ramach których różne dziedziny działalności wspierają i uzupełniają się nawzajem.

U podstaw koncepcji **krajowej i międzynarodowej infrastruktury informacyjnej** przyjętej za cel wspólnych działań przez konferencję Grupy G-7 nt. społeczeństwa informacyjnego w Brukseli (luty 1995 r.) leżą zasady:

- 1) „**powszechnego dostępu**” (*universal access*) wszystkich ludzi do podstawowego zakresu techniki komunikacyjnej i informatycznej;
- 2) „**otwartej sieci**” (*open network provision*) - dostępu do sieci dla wszystkich operatorów i usługodawców w dziedzinie łączności, informacji i komunikowania masowego na warunkach wolnej konkurencji;
- 3) **zdolność wzajemnego łączenia się i przekazywania danych** (*interconnectivity*) między elementami zintegrowanej architektury sieci komunikacyjnych, sprzętu do przetwarzania informacji, banków danych i terminali (w tym telewizorów),
- 4) „**kompatybilności i zdolności współpracy**” (*interoperability*) wszelkiej techniki i sprzętu komunikacyjnego i informatycznego, umożliwiających komunikowanie się i przekaz danych między wszystkimi ludźmi, niezależnie od tego, gdzie się znajdują i jakimi środkami komunikowania się posługują;
- 5) **konkurencji**, co kładzie nacisk na rozwój tej infrastruktury przez kapitał prywatny w ramach liberalnych rozwiązań wolnorynkowych i ograniczenie interwencjonizmu państwowego w tej dziedzinie.

Podstawowe wymogi technologiczne owej infrastruktury wyznaczają punkty 3 i 4. Wymaga to w każdym kraju aktywnych i intensywnych działań na rzecz wprowadzenia standardów technicznych sprzętu oraz oprogramowania pozwalających na tworzenie zintegrowanej infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej złożonej z elementów zdolnych współpracować ze sobą nawzajem oraz z międzynarodową infrastrukturą informacyjną.

Do podstawowych procesów związanych z tworzeniem społeczeństwa informacyjnego należy **informatyzacja** gospodarki i wszelkich innych dziedzin życia. W najprostszym ujęciu można ją podzielić na trzy etapy:

- powstanie „pierwotnego sektora informacyjnego”, tj. przedsiębiorstw i korporacji tworzących nowe techniki informacyjno-komunikacyjne;
- „informatyzacja” podstawowych działów gospodarki i instytucji (w tym np. banki, oświata, służba zdrowia, administracja państwowa itp.);
- szerokie wkroczenie nowych technik do codziennego życia mas i do gospodarstwa domowego, w tym dotarcie do nich sieci multimedialnych obejmujących: serwer, sieć transmisyjną, sieć właściwą, sieć dostępu i wyposażenie końcowego użytkownika.

W pierwszym etapie budowane są sieci pilotowe o niewielkim zasięgu, mające na celu sprawdzenie możliwości realizacji, rodzajów technologii, kosztów, a przede wszystkim reakcji rynku. Podstawowym warunkiem oferowania szerokiej gamy usług jest odpowiedni stan techniczny sieci telekomunikacyjnej, którą stopniowo unowocześnia się i przystosowuje się do technik multimedialnych. Po wstępnej, „technicznej” fazie rozwoju sieci następuje faza „komercyjna” a potem „rynkowa”, obliczona na dotarcie do szerokiego kręgu odbiorców.

Domowe wyposażenie końcowego użytkownika ulegać będzie ewolucji: przez etap „PCTV” (połączenia komputera osobistego i telewizora) oraz terminala pod prowizoryczną nazwą „teleputer” (połączenia telefonu, komputera osobistego i telewizora) do etapu określanego niekiedy nazwą „hypermedia”, tj. sprzętu integrującego w sobie dodatkowo interaktywne multimedia, gry wideo oraz rzeczywistość wirtualną.

Obecnie można wyróżnić trzy podstawowe rynki dla różnego typu sprzętu i zastosowań: **domowy, biznesowy oraz w zakresie usług publicznych**. Niektóre usługi mają zastosowanie na różnych rynkach.

Rynek zastosowań domowych: m.in. telewizja płatna, wideo na życzenie, telewizja interaktywna, itp.; gry wideo; zakupy elektroniczne (gdy stworzony zostanie bezpieczny system elektronicznego przekazu pieniędzy); usługi bankowe (j.w.); zdalne monitorowanie domu, alarm przeciwlamaniowy); rzeczywistość wirtualna

Rynek zastosowań biznesowych (w tym biurotyka): m.in. *Electronic Data Interchange*; wideo-konferencje; multimedialne banki danych; „telepraca” (praca w domu dzięki łączom informatycznym z miejscem pracy); handel elektroniczny; lokalne sieci komputerowe.

Rynek usług publicznych: m.in. sieci łączące instytucje państwowe; „tele-edukacja”; usługi medyczne na odległość „cyfrowa biblioteka”; komputeryzacja archiwów medycznych; „muzeum wirtualne”

Techniki uniwersalne: m.in. usługi komputerowe (wszelkie usługi informacyjne dostępne za pośrednictwem komputera); Photo-CD, CD-I, CD-ROM itp.; poczta wideo; Internet

Podstawowym fundamentem usług medialnych stanie się zabezpieczenie dochodów uzyskiwanych od abonentów. Wiele usług informacyjnych i medialnych będzie płatnych, dlatego oferta usługodawców będzie wymagała wielu środków na zabezpieczenie informacji oraz odpowiednich systemów zapewniających, że ci którzy są abonentami danej usługi, rzeczywiście są w stanie z niej korzystać.

Istotną rolę odgrywać więc będzie kodowanie sygnałów, niezbędne w celu pobierania opłat za usługi programowe i inne. Korzystanie z takiego sygnału będzie zależało od systemu warunkowego dostępu (*conditional access*), kontrolującego sposób i okoliczności, w których odbywa się rozszyfrowanie takiego sygnału.

Dostęp warunkowy odgrywa dwie podstawowe role:

- zabezpiecza zainwestowane pieniądze oraz zyski z opłat za usługi abonenckie
- zabezpiecza prawa autorskie dostawców programów niezależnie od granic geograficznych.

Stąd znaczenie dekodeków (*conditional access decoders*), adresowalnych adaptorów komunikacyjnych, które sprzęgają sieć z telewizorem. Umożliwią również

wykonanie takich czynności jak dekompresja sygnałów cyfrowych lub też obsługiwane toru informacji zwrotnej.

2. TWORZENIE PODWALIN SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

2.1. Zadania Państwa

1. W Unii Europejskiej za główne siły napędowe rozwoju społeczeństwa informacyjnego uznaje się mechanizm rynkowy i prywatny kapitał - m.in. dlatego, że rozwój konkurencyjności jest warunkiem wstępnym zmobilizowania kapitału prywatnego dla prac innowacyjnych i finansowania tworzenia infrastruktury społeczeństwa informacyjnego. Wiąże się z tym dążenie do demonopolizacji i liberalizacji łączności przez dopuszczenia konkurencji w zakresie infrastruktur oraz usług nadal objętych monopolem oraz uwolnienia tego sektora od obciążeń politycznych oraz ograniczeń budżetowych nie uzasadnionych względami rynkowymi. Stąd m.in. dążenie Unii Europejskiej do pełnej prywatyzacji i liberalizacji telekomunikacji, do czego ma dojść 1 stycznia 1998 r. (przy czym kraje z mniej rozwiniętą siecią telefoniczną mogą uzyskać przedłużenie do 2003 r.).

2. W Polsce należy starannie wyważyć równowagę między zakresem działania Państwa i wolnego rynku. W każdym przypadku podstawowym źródłem środków na tworzenie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego będą inwestycje prywatne obliczone na zyski ze sprzedaży towarów i usług informacyjnych i komunikacyjnych. Z jednej strony więc podjęcie budowy społeczeństwa informacyjnego musi łączyć się z otwartością na działanie mechanizmów rynkowych i konkurencji, w tym na bardzo poważne inwestycje zagraniczne i tworzenie dogodnych warunków dla działania w Polsce kapitału i korporacji zagranicznych. Inaczej postęp będzie powolny a efekty niezadowalające, natomiast perspektywa nadrobienia dystansu do Europy Zachodniej oddali się. Z drugiej strony konieczne jest zapewnienie w niezbędnym zakresie ochrony interesów krajowego rynku i sektora teleinformatycznego i audiowizualnego. Liberalizacja i promowanie konkurencji nie oznacza jedynie znoszenia istniejących ograniczeń, ale także szczegółową regulację warunków konkurencji.

3. W obecnym okresie transformacji bardzo wiele zależy jeszcze od działań legislacyjnych i rządowych a wiele podmiotów zaangażowanych w budowę elementów społeczeństwa informacyjnego jest jeszcze własnością państwową. Liberalizacja nie oznacza wycofania się państwa z regulowania telekomunikacji, radiofonii, telewizji i innych usług. Przechodzenie od faktycznego monopolu do rynku konkurencyjnego wymaga specyficznej regulacji pobudzającej i chroniącej elementy konkurencji. Istotne znaczenie ma tu kompleksowa i perspektywiczna polityka organów regulacyjnych i koncesyjnych państwa. Konkurencja w tej dziedzinie wymaga bowiem także regulacji uzupełniającej oddziaływanie mechanizmów rynkowych w tych sprawach, w których mechanizm rynkowy nie prowadzi do zadowalających efektów ze względu na specyfikę techniczną, ekonomiczną oraz społeczne uwarunkowania przemysłu informacyjnego.

4. Ze względu na skalę procesów związanych z tworzeniem społeczeństwa informacyjnego należy więc mówić o realizowaniu przez władze **świadomej polityki zmiany społecznej, w oparciu o jasne określenie celów, zadań i środków ich realizacji**. Zadaniem Państwa jest m.in. stworzenie i realizację **programu prac legislacyjnych** i innych tworzących warunki prawne dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Chodzi tu zwłaszcza o prawa regulujące wszelką działalność gospodarczą, a tylko w pewnym zakresie o rozwiązania prawne stosowane w dziedzinie telekomunikacji, radiofonii i telewizji, własności intelektualnej itp. **Potrzebne są programy rozwoju mediów, telekomunikacji i teleinformatyki**, w tym w sferze prawnej dotyczącej zasad gromadzenia, przesyłania i udostępniania informacji

5. Największymi sektorami korzystającymi z techniki informatycznej są **przemysł, bankowość, finanse, administracja rządowa oraz telekomunikacja**. Szczególną grupą użytkowników informatyki są **kadry kierownicze urzędów i przedsiębiorstw**, które podejmują decyzje o poziomie inwestycji informatycznych. Użytkownicy ci - zwani nabywcami informatyki - mają do spełnienia ważną funkcję w tworzeniu racjonalnej infrastruktury informatycznej. Podkreśla to m.in. znaczenie **nowej ustawy o zamówieniach publicznych oraz kształtowanie towarzyszących jej przepisów wykonawczych**, warunków i wzorów umów, zwłaszcza w zakresie projektowania, produkowania i wdrażania sprzętu oraz oprogramowania.

6. Niektóre postulaty dotyczące powszechnego porządku prawnego mają w dziedzinie infrastruktury informacyjnej szczególne znaczenie. Podstawowym warunkiem podejmowania większych inwestycji telekomunikacyjnych jest **stabilność porządku prawnego**. Stabilność prawa jest konieczna ze względu na kapitałochłonność, długi okres zwrotu nakładów na infrastrukturę i ograniczone możliwości zmiany sposobu wykorzystywania podstawowej części infrastruktury. **Tworzenie infrastruktury technicznej dla społeczeństwa informacyjnego jest związane z decyzjami inwestycyjnymi prowadzącymi do zaangażowania bardzo znacznych środków na długie okresy**. Inwestycje infrastrukturalne w bardzo niewielkim zakresie mogą być przemieszczane. W ograniczonym stopniu można też zmieniać sposób wykorzystania wybudowanych obiektów i zainstalowanego wyposażenia. Szczególnie kosztowna jest budowa sieci dostępowych, które umożliwiają dotarcie do ostatecznego odbiorcy, użytkownika usług informacyjnych.

7. Z tych względów inwestycje telekomunikacyjne wymagają **wysokiego poziomu stabilności gospodarczej**, prawnych warunków inwestowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Ponieważ istotna część środków na utworzenie infrastruktury informacyjnej w Polsce musi pochodzić z inwestycji zagranicznych, konieczne są gwarancje prawne ochrony inwestycji zagranicznych.

8. Do ogólnych warunków rozwoju sektora informacyjnego zaliczyć też należy **ukształtowanie odpowiednich struktur administracji państwowej** w dziedzinach

związanych z infrastrukturą oraz usługami informacyjnymi. Można przewidywać coraz silniejsze zależności między różnymi obszarami sektora informacyjnego. Konwergencji technik i integracji kapitałowej różnych dziedzin mediów, telekomunikacji i informatyki musi odpowiadać:

- albo coraz bardziej precyzyjne **rozgraniczenie** kompetencji struktur administracji państwowej i rozwój form koordynacji ich działań,
- albo stopniowa **integracja** różnych organów odpowiedzialnych za wykonawcze regulowanie infrastruktury i usług informacyjnych, tak by powstawały struktury zdolne obejmować swą działalnością wszystkie te dziedziny.

9. Usytuowanie i zakres kompetencji tych organów powinny odpowiadać powszechnie uznanym standardom. W szczególności dotyczy to **oddzielenia kompetencji regulacyjnych od wykonywania funkcji właścicielskich** w stosunku do jednostek państwowych działających w tym sektorze. Podstawowym warunkiem jest ustalenie takich zasad, które zapewnią niezależne i bezstronne funkcjonowanie organu regulacyjnego, oparte na przejrzystych kryteriach podejmowania decyzji i procedurach. Administracja powinna w szerokim zakresie współdziałać z podmiotami reprezentującymi operatorów oraz użytkowników usług informacyjnych. Administracja sektora informacyjnego powinna w znacznie większym stopniu niż dotychczas czynnie współdziałać z odpowiednimi instytucjami europejskimi i światowymi, szczególnie w dziedzinie standardów oraz jednolitych systemów świadczenia usług o zasięgu europejskim i globalnym.

10. Wymogi harmonizacyjne będą się ujawniały z coraz większą siłą wraz z integracją z Unią Europejską i włączaniem polskiego rynku telekomunikacyjnego w obręb rynku europejskiego. **Harmonizacja prawa w dziedzinie telekomunikacji** powinna być jednym z priorytetowych celów w okresie stowarzyszenia. Wśród działań harmonizacyjnych UE (zmierzających do stworzenia jednolitego rynku sprzętu i usług oraz wprowadzenia w tym celu jednolitego, zharmonizowanego systemu regulacyjno-prawnego) szczególne znaczenie ma opracowywanie i wdrażanie jednolitych standardów (norm technicznych) dotyczących urządzeń i świadczenia usług. Konieczne jest usunięcie ograniczeń w zakresie bezpośredniego przenoszenia standardów europejskich do wewnętrznego porządku prawnego w tych przypadkach gdy jest to pożyteczne dla rozwoju polskiego sektora telekomunikacyjnego.

11. W szczególności należy **przeciwstawiać się próbom wykorzystania krajowych wymogów standaryzacyjnych dla ograniczania zagranicznej konkurencji** w dziedzinie sprzętu telekomunikacyjnego. Równie istotne powinno być wykorzystanie dyrektyw UE zmierzających do stworzenia jednolitych zasad w zakresie dostępu do sieci i usług świadczonych w warunkach prawnego lub faktycznego monopolu. Stopniowe tworzenie warunków odpowiadających wymogom UE w zakresie taryf, linii dzierżawionych, ISDN (*integrated services digital networks* - sieci cyfrowe z integracją usług), telefonii głosowej, rozliczeń między operatorami i innych dziedzin powinno sprzyjać ewolucyjnej przebudowie obecnego systemu zdominowanego przez faktyczny monopol TP S.A. w podstawowych dziedzinach.

12. Rozwój społeczeństwa informacyjnego spowoduje wypieranie jednych gałęzi gospodarki i przemysłu przez inne i związane z tym przesunięcie siły roboczej. Może też w pewnym zakresie spowodować bezrobocie technologiczne wynikające z obniżenia pracochłonności procesów produkcyjnych dzięki ich automatyzacji i informatyzacji. Ważnym zadaniem państwa jest **przygotowanie tych procesów w sposób minimalizujący napięcia społeczne i zapobiegnięcie bezrobociu** spowodowanemu podniesieniem wymogów kwalifikacji i wykształcenia w gospodarce społeczeństwa informacyjnego, jak również przez tworzenie nowych miejsc pracy. Musi to być celem polityki w zakresie gospodarki, rozwoju technicznego, oświaty, polityki społecznej.

13. Rozwój infrastruktury i usług informacyjnych będzie w dłuższym okresie nadal skoncentrowany w obszarach zurbanizowanych. Może to spowodować rażące dysproporcje między różnymi obszarami i grupami społecznymi. Ogólnym zadaniem polityki państwa powinno więc być zapewnienie **pluralizmu źródeł informacji** i realizacji zasady **równouprawnienia przy korzystaniu z systemów informatycznych oraz powszechnego dostępu całej ludności do nich i zapobieżenie w ten sposób możliwości skupiania przez jedną z grup całości informacji o funkcjonowaniu całej gospodarki lub jej znaczącej części.**

14. Z jednej strony oznacza to działania na rzecz realizacji zasady „otwartej sieci”, czyli **zapobieganie monopolizacji sieci** i zapewnienie możliwości korzystania z niej przez wszystkich nadawców i dostawców usług informacyjnych oraz komunikacyjnych, regulowanie zasad konkurencji, koncentracji kapitału itp. w celu zagwarantowania pluralizmu informacyjnego i komunikacyjnego.

15. Z drugiej strony, oznacza to działania na rzecz realizacji zasady „**powszechnej usługi**”. Kierunek działań wyznacza uchwalona w grudniu 1995 r. dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europejskiej o telefonii (*Voice Telephony Directive*) w tym właśnie celu nakłada na władze krajów członkowskich Unii Europejskiej obowiązek podjęcia działań na rzecz **zapewnienia odbiorcom powszechnego dostępu do sieci telefonicznej oraz dostarczenia po przystępnej cenie usług telefonicznych dla wszystkich, którzy ich rzeczywiście potrzebują.** Poszczególne państwa członkowskie mogą rozszerzyć zakres usług objętych powszechnym dostępem, np. na ISDN. Oznacza, że wszyscy będą mogli korzystać z telefonu a zatem także z faksu i modemu, z usług centrali i informacji telefonicznej, a także - jeżeli dysponują komputerem - do wszystkich usług informatycznych dostępnych za pośrednictwem linii telefonicznych. Dyrektywa uznaje, że zakres tego pojęcia ulegał będzie ewolucji wraz z postępem technicznym, a więc z czasem dostęp do sieci telefonicznej oznaczać będzie dostęp do rosnącej gamy usług.

16. Realizacja obowiązku zapewnienia usług objętych pojęciem powszechnej usługi wymaga określenia w każdym kraju ceny tych usług na odpowiednim poziomie oraz stworzenia **systemu partycypacji wszystkich operatorów w funduszu rozwoju**

usług podstawowych. Utworzenie takiego funduszu i określenie zasad korzystania z gromadzonych środków powinno uruchomić działania infrastrukturalne na terenach najbardziej zaniedbanych w zakresie telekomunikacji. Świadczenie usług podstawowych nie powinno obciążać wyłącznie podstawowego operatora narodowego.

17. Istotnym zadaniem Państwa jest prowadzenie **długofalowej akcji informacyjnej i promocyjnej**, mającej pomóc społeczeństwu w przystosowaniu się do okresu przyspieszonej zmiany technologicznej i społecznej oraz uzyskania społecznego zrozumienia szans i wyzwań związanych w rozwoju społeczeństwa informacyjnego, stworzenia klimatu społecznej aprobaty dla działań z tym związanych.

18. Do zadań organów państwa należy wspieranie **skoordynowanej informatyzacji** całego sektora publicznego i administracji publicznej, służb zabezpieczenia społecznego, służby zdrowia itp. W celu upowszechnienia zastosowań informatyki należy rozważyć umożliwienie zakupu komputerów domowych po minimalnych cenach, na przykład **przez odliczanie kosztów zakupu od podstawy opodatkowania**. To samo może odnosić się do kosztu zakupu oprogramowania.

19. Obok polityki podatkowej także **polityka celna** powinna być traktowana jako istotny element polityki proinformatycznej państwa. Należy rozważyć dostosowanie wysokości stawek do wymogu preferowania polskiej produkcji przy zachowaniu preferencji dla tych produktów zagranicznych, które nie mogą być w Polsce produkowane. W obu przypadkach należy dążyć do zmniejszania wysokości taryf oraz likwidować wszelkie formy kontyngentów. W przypadku oprogramowania cło i podatek od towarów i usług (VAT) powinien w jednoznaczny sposób dotyczyć tylko nośników i dokumentacji.

20. Konieczny jest rozwój społecznych organizacji użytkowników jako form ruchu konsumenckiego, sprawującego kontrolę nad jakością i dostępnością usług informatycznych.

2.2. Prawne warunki tworzenia społeczeństwa informacyjnego

2.2.1. Rozwój infrastruktury informacyjnej

1. W sprawach budowy sieci w pierwszej kolejności należy usuwać bariery prawne utrudniające tworzenie sieci telekomunikacyjnych przystosowanych do świadczenia wszystkich podstawowych usług informacyjnych, w szczególności sieci szerokopasmowych.

2. Specyficzne problemy występują w zakresie sieci przewodowych i bezprzewodowych. W dziedzinie sieci przewodowych należy dopuścić w najszerszym możliwym zakresie nowych inwestorów, którzy obok podstawowego narodowego

operatora mogliby budować i eksploatować sieci. **Brak alternatywnych operatorów sieci jest jedna z głównych przyczyn bardzo wysokiego poziomu opłat za usługi przesyłania informacji.** Budowa sieci musi z wielu względów pozostać pod kontrolą administracji. Konieczne jest jednak ustalenie warunków uzyskiwania zezwoleń na budowę sieci opartych głównie na wymogach jakościowych i możliwościach współpracy z innymi sieciami.

3. Należy w miarę możliwości ujednoczyć niezbędne ograniczenia podmiotowe dla jednostek inwestujących w infrastrukturę (np. w zakresie dopuszczalnego kapitałowego zaangażowania podmiotów zagranicznych), tak aby zróżnicowane prawne warunki inwestowania w sieci różnych rodzajów nie blokowały budowy sieci uniwersalnych. Należy eliminować istniejące ograniczenia w zakresie instalowania w sieciach urządzeń pochodzących od różnych krajowych i zagranicznych dostawców. **Ograniczanie kręgu dostawców do podmiotów, które w przeszłości dokonały inwestycji w polskim przemyśle telekomunikacyjnym odbijało się negatywnie na efektywności całego sektora.** Ograniczenia w tym zakresie zostaną zniesione najpóźniej do 1999 r.

4. Kluczowym zagadnieniem dla sieci przewodowych jest wyczerpujące uregulowanie sprawy korzystania z cudzych nieruchomości przez operatorów sieci telekomunikacyjnych. Regulacja ta powinna gwarantować niezbędny dostęp do cudzych nieruchomości, możliwość instalacji i konserwacji sieci, odpowiedni tryb rozstrzygania sporów powstających między operatorem a właścicielem. Nie mniej istotne jest dopuszczenie kolejnych operatorów do korzystania z "prawa drogi" nabytego przez pierwszego operatora sieci.

5. Rozwój sieci bezprzewodowych jest istotnie uzależniony od racjonalizacji gospodarowania widmem elektromagnetycznym. **Priorytetowe zadania administracji państwowej są związane z uwalnianiem kolejnych zakresów częstotliwości dla zastosowań cywilnych,** opracowaniem i publikacją krajowej tablicy przeznaczeń częstotliwości oraz opracowaniem czytelnych reguł dysponowania konkretnymi częstotliwościami i zakresami w ramach ogólnej polityki.

6. **Przeznaczenia poszczególnych zakresów powinny być harmonizowane z zaleceniami UE dotyczącymi rezerwacji określonych zakresów dla europejskich systemów usług (np. telefonia komórkowa, usługi przywoławcze).** W dziedzinie radiokomunikacji satelitarnej polskie prawo telekomunikacyjne musi osiągnąć stan umożliwiający kompetentne regulowanie działalności krajowych operatorów urządzeń satelitarnych. Władze odpowiedzialne za gospodarkę widmem elektromagnetycznym powinny zmierzać do usuwania odrębności w zakresie przeznaczeń poszczególnych zakresów częstotliwości będących wynikiem dawnych zobowiązań międzynarodowych.

7. Rozwój sieci należących do różnych operatorów będzie wymagał rozbudowania **zasad i procedur sprawnego przyłączania sieci telekomunikacyjnych, w sposób gwarantujący pełne wykorzystanie ich możliwości.** Rozstrzyganie sporów związanych z zawieraniem i wykonywaniem umów o współpracy między operatorami

powinno być ważnym zadaniem administracji telekomunikacyjnej, która jak najszybciej powinna wypracować ogólną politykę rozstrzygania kwestii spornych między operatorami w sprawie technicznych warunków przyłączenia oraz zasady rozliczeń.

8. Zapewnienie efektywnej współpracy sieci należących do różnych operatorów wymaga stosowania zunifikowanego systemu norm dostosowanych do standardów europejskich. **Prawnego rozwiązania wymaga sprawa bezpośredniego wprowadzania do polskiego systemu normalizacji standardów pochodzących od odpowiednich instytucji europejskich.** Bezpośrednie stosowanie międzynarodowych standardów otworzy drogę do wzajemnego uznawania świadectw homologacji udzielanych przez administracje poszczególnych krajów.

2.2. 2. Rozwój usług informacyjnych

9. Prawne warunki świadczenia usług informacyjnych są wynikiem ustawowych rozwiązań prawnych oraz rezultatem polityki administracyjnej w zakresie wydawania zezwoleń, koncesji, przydziałów częstotliwości, numeracji i innych uprawnień niezbędnych do prowadzenia działalności usługowej. Podstawowe znaczenie mają przepisy prawa telekomunikacyjnego oraz prowadzona w ich ramach polityka koncesyjna. **W dziedzinie usług w pierwszej kolejności należy znosić prawne i koncesyjne ograniczenia świadczenia usług za pomocą sieci istniejących i obecnie budowanych.** Ochrona inwestycji dokonanych przez Telekomunikację Polską za pomocą ograniczeń narzucanych w koncesjach innym operatorom infrastruktury, którym zabrania się świadczenia niektórych usług, opóźnia rozwój całego sektora i utrwala dominującą pozycję TP S.A.

10. Prawo regulujące świadczenie usług informacyjnych powinno sprzyjać działalności podmiotów organizujących świadczenie usług za pomocą cudzej infrastruktury. **W jak najszerszym zakresie należy stosować wymóg zgłaszania działalności usługowej, nie zaś jej koncesjonowanie.** Należy utrzymywać obowiązek posiadania uprawnień administracyjnych do prowadzenia działalności usługowej jedynie w odniesieniu do tych usług informacyjnych, których świadczenie wpływa bezpośrednio na bezpieczeństwo sieci, ochronę istotnych interesów użytkowników, współpracę między sieciami lub inne istotne czynniki. Monopole usługowe wynikające z prawa lub ukształtowane w drodze polityki koncesyjnej powinny być stopniowo likwidowane. Ograniczenia dla podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego będą niezgodne z wymogami tworzonymi przez proces integracji z instytucjami europejskimi. Ograniczenia dla kapitału zagranicznego będą stopniowo traciły na znaczeniu ze względu na transgraniczny charakter i zasięg wielu usług informacyjnych.

11. Świadczenie usług za pośrednictwem sieci informacyjnych wymaga rozwiązania kilku podstawowych problemów prawnych warunkujących odpowiednią sprawność, bezpieczeństwo tych operacji oraz odpowiednią atrakcyjność usług dla konsumentów. **Konieczne jest stworzenie precyzyjnych, formalnych warunków**

dokonywania czynności prawnych za pomocą środków elektronicznych. Regulacja taka jest niezbędna zarówno w warstwie ogólnych zasad obrotu, jak i - w miarę potrzeby - w odniesieniu do poszczególnych rodzajów czynności lub transakcji. Jednym z podstawowych zadań w tym zakresie jest ukształtowanie statusu dokumentu elektronicznego.

12. Komercyjne wykorzystanie nowych możliwości technicznych uzależnione jest od **ustalenia warunków prawnych kodowania przekazów informacyjnych, ochrony przekazów kodowanych i zwalczania przestępstw polegających na łamaniu stosowanych środków kodujących.** Dotyczy to telekomunikacji indywidualnej, radiodifuzji oraz wszelkich form pośrednich. Jednocześnie wymaga rozwiązania w warstwie prawnej problem kontroli przekazów kodowanych ze względu na wymogi bezpieczeństwa publicznego i narodowego.

13. Treść indywidualnych przekazów informacyjnych, sam fakt przekazu, dane ujawniane operatorowi w związku z korzystaniem z takich przekazów muszą podlegać **ochronie prawnej.** Nowe możliwości techniczne gromadzenia, przetwarzania i przesyłu danych będą prawdopodobnie pozostawać w konflikcie z wymogami ochrony prywatności, a także mogą pozostawać w sprzeczności z wymogami ochrony istotnych interesów państwowych. Dlatego przepisy powinny zawierać rozwiązania wyjątkowe umożliwiające kontrolę przekazywanych danych, szczególnie w ruchu transgranicznym.

14. Powszechne używanie poczty elektronicznej oraz baz danych pociąga za sobą konieczność stworzenia procedur **prawnego określenia ważności przesyłanych dokumentów i zapisów w bazach danych.** Muszą zostać określone zasady tworzenia oryginału dokumentu i jego kopii, a także warunki, przy zachowaniu których zapis w bazie danych będzie pociągał za sobą skutki prawne.

15. Specyficzne wymogi prawne będą związane z poszczególnymi aplikacjami techniki telekomunikacyjnej. **Zdalne wykonywanie pracy** w wielu dziedzinach będzie wymagało nowych uregulowań dotyczących stosunku pracy. Wykorzystanie sieci telekomunikacyjnych dla świadczenia usług medycznych stawia problem ochrony tajemnicy medycznej, odpowiedzialności lekarza itp. **Zdalne nauczanie,** szczególnie gdy łączy się z nabyciem formalnych uprawnień zawodowych, musi prowadzić do nowych form kontroli wiedzy i umiejętności.

2.2.3. Ochrona praw autorskich i pokrewnych

16. Zwielokrotnione możliwości dostępu do dzieł, utworów, baz danych i innych wartości intelektualnych wymagać będą odpowiedniego ukształtowania ochrony praw autorskich i praw pokrewnych związanych z tymi wartościami. Środowisko cyfrowe znacznie ułatwia kopiowanie, przetwarzanie, przesyłanie i korzystanie z informacji będącej produktem cudzej twórczości. Jednocześnie korzystanie z utworów wymaga z reguły istotnych nakładów związanych z przetworzeniem ich na postać cyfrową. Prowadzi to do powszechnie uznawanego wniosku, że bez ciągłego dostosowywania

ochrony praw autorskich i pokrewnych do nowych warunków zakres utworów i danych udostępnianych drogą elektroniczną będzie ograniczony. Polska intensywnie podwyższa standardy ochrony w tej dziedzinie, przy czym do osiągnięcia poziomu europejskiego, szczególnie w odniesieniu do ochrony uprawnień podmiotów zagranicznych konieczne są jeszcze istotne uzupełnienia. **Za pośrednictwem środków elektronicznych z całego świata napływać będzie do Polski więcej informacji i dzieł audiowizualnych niż odwrotnie. Podwyższanie poziomu ochrony będzie zatem związane z dodatkowymi obciążeniami krajowych użytkowników i odbiorców.**

2.3 Gospodarka

1. Polska, wraz z innymi krajami Europy Środkowej i Wschodniej, stoi przed podwójnym wyzwaniem: uniknięcia „de-industrializacji” (wynikającej m.in. z utraty pozycji własnego przemysłu w konkurencji z ofertą zagraniczną oraz rosnącego udziału krajów Trzeciego Świata w przejmowaniu tradycyjnej produkcji przemysłowej) i jednocześnie stworzenia podstaw dla rozwoju „post-industrialnego”, związanego m.in. z tworzeniem społeczeństwa informacyjnego. Nie jest możliwe proste „przeskoczenie etapu”. Możliwa i konieczna jest natomiast **reorientacja polityki gospodarczej w celu przyspieszenia procesu powstawania warunków dla powstawania społeczeństwa informacyjnego.**

2. Wymaga to projektowania **kompleksowej polityki gospodarczej** obejmującej zarówno procesy innowacji technologicznej, prace badawczo-rozwojowe, działalność przemysłu, jak i marketing oraz sprzedaż towarów i usług z zakresu informacji i telekomunikacji. Polityka ta musi uwzględniać zjawiska w otoczeniu międzynarodowym oraz wspierać współpracę sektora państwowego i prywatnego, przemysłu krajowego i zagranicznego a także postępującą integrację gospodarki polskiej z gospodarką światową.

3. W dłuższej perspektywie rozwój sektora informacyjnego zapewnić może jego **liberalizacja i tworzenie warunków dla uczciwej konkurencji.** Działania liberalizacyjne powinny prowadzić do otwierania kolejnych dziedzin sektora telekomunikacyjnego dla nowych podmiotów. Przejściowo ograniczenia mogą być utrzymywane w zakresie usług podstawowych, przy czym zarówno w interesie narodowego operatora jak i jego przyszłych konkurentów należy dążyć do opracowania harmonogramu liberalizacji również w obrębie usług podstawowych.

4. **W pierwszej kolejności liberalizacja powinna dotyczyć dostaw sprzętu telekomunikacyjnego oraz świadczenia usług.** Kierunkowym celem jest dopuszczenie świadczenia wszystkich usług za pomocą posiadanej infrastruktury. Zliberalizowane dziedziny, w szczególności dostawa i obsługa urządzeń końcowych, nie mogą być ograniczane. Liberalizacja w stosunkach międzynarodowych wymagać będzie m.in. uznawania zagranicznych świadectw homologacji urządzeń, zezwoleń na

używanie urządzeń telekomunikacyjnych, koncesji na świadczenie usług i niektórych innych aktów władz innych państw.

5. Kluczową rolę w tworzeniu sektora informacyjnego odegrają:

- twórcy sieci, obejmujących zintegrowaną infrastrukturę komunikacji szerokopasmowej, w tym łącza światłowodowe, satelity, sieci bezprzewodowe itp, oraz inne formy dystrybucji (CD-ROM itp.)
- operatorzy sieci (dostarczyciele usług dostępnych w sieci);
- producenci sprzętu i oprogramowania;
- oferenci zawartości informacyjnej i programowej;
- twórcy i producenci elementów tej zawartości (wydawcy, wytwórnice płytowe, agencje prasowe, agencje reklamowe, indywidualni artyści itp.);

6. Bardzo niewiele krajów może stworzyć wszystkie te elementy samodzielnie. **W Polsce z pewnością brak jeszcze krajowego kapitału zdolnego podjąć inwestycje w dostatecznej skali.** Elementem przygotowania strategii gospodarczej musi więc być - obok otwartości na inwestycje zagraniczne - szczegółowa analiza wydolności kapitałowej i technologicznej rynku polskiego i określenie dziedzin, w których może być samodzielny. Istnieje potrzeba rozwinięcia programów prac badawczo-rozwojowych oraz przemysłowej produkcji wszystkich tych elementów sprzętu i oprogramowania składających się na infrastrukturę społeczeństwa informacyjnego, w których Polska może się specjalizować i stać się ich dostawcą także na rynku międzynarodowym.

7. W tym celu konieczne jest stworzenie dogodnych warunków dla przedsiębiorców zainteresowanych inwestowaniem w infrastrukturę społeczeństwa informacyjnego i ukierunkowanie tych inwestycji oraz warunków gry rynkowej w tej dziedzinie w sposób **sprzyjający rozwojowi dziedzin, w których gospodarka polska może uzyskać pewien zakres samodzielności.**

8. Szczególne znaczenie ma wykorzystanie potencjału **przedsiębiorstw małych i średniej wielkości** a także stworzenie im możliwości uczestnictwa w tworzeniu infrastruktury informacyjnej i korzystaniu z możliwości przez nią tworzonych. Ważnym zadaniem jest tworzenie warunków dla powstawania nowych przedsiębiorstw

9. Liberalizacja telekomunikacji i komunikowania masowego i postępująca integracja z gospodarką europejską i światową musi więc jednocześnie być połączona **z programem ochrony polskiego przemysłu i kapitału.**

10. Nie może to jednak naruszać zasad uczciwej konkurencji. **Ograniczenia administracyjne ograniczające konkurencję powinny być usunięte lub zminimalizowane do niezbędnych rozmiarów i dziedzin.** W zakresie budowy sieci niezbędna selekcja nowych inicjatyw powinna być oparta na przejrzystych i rzeczowych kryteriach odnoszących się głównie do założonego poziomu nowoczesności, jakości sieci oraz zdolności inwestora do sfinansowania prac

infrastrukturalnych. W miarę możliwości nie należy ograniczać liczby wydawanych zezwoleń, czuwając jedynie nad odpowiednim poziomem technicznym sieci. W dziedzinie świadczenia usług informacyjnych konkurencja zakłada prawo każdego operatora do świadczenia usług za pomocą posiadanej infrastruktury, zarówno usług dla ostatecznego odbiorcy jak i dla innych operatorów nabywających je w celu samodzielnego oferowania usług wzbogaconych.

11. Należy jak najszybciej usuwać ograniczenia formalne w zakresie liczby uprawnionych operatorów na wszystkich szczeblach, w tym na szczeblu międzymiastowym i międzynarodowym. Operatorzy powinni mieć zagwarantowaną możliwość uzyskania przyłączenia do sieci nadrzędnych w oparciu o sprecyzowane standardy. Ostateczni użytkownicy powinni mieć możliwość swobodnego wyboru operatora, możliwość przenoszenia się między operatorami zachowaniem posiadanego numeru. **W warunkach rynku konkurencyjnego należy zapewnić maksymalną przejrzystość warunków świadczenia usług, stosowanych taryf i jakości świadczeń.** Kluczowym zadaniem administracji jest zapobieganie wewnętrznemu subsydiowaniu usług konkurencyjnych z dochodów uzyskiwanych na rynkach monopolistycznych. Wszystkie postulowane działania powinny sprzyjać mechanizmom rynkowym jako podstawowej sile sprawczej w sektorze informacyjnym.

2.4 Nauka, oświata

1. W Polsce przemysł prywatny nie dysponuje jeszcze dostatecznymi środkami, by łożyć na prace badawcze i rozwojowe, które mają podstawowe znaczenie dla tworzenia nowego sprzętu i jego zastosowań w ramach rozwijania infrastruktury społeczeństwa informacyjnego. Wymaga to **zwiększonych nakładów ze środków publicznych na badania podstawowe oraz prace badawczo-rozwojowe** oraz pełnego sprzężenia działań w skali krajowej z polityką i programami działania Unii Europejskiej w tym zakresie

2. Państwo powinno stać się jednym z promotorów postępu technologicznego, badań podstawowych i prac badawczo-rozwojowych, testowania i eksperymentalnego wprowadzania technik informacyjno-komunikacyjnych, sprzętu i oprogramowania informatycznego. **Istnieje potrzeba stworzenia strategii rozwoju i wyznaczenie celów nauki i kształcenia w odniesieniu do potrzeb gospodarki w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.**

3. Korzystanie z możliwości tworzonych przez społeczeństwo informacyjne oraz znalezienie zatrudnienia w przemyśle oraz usługach ery informacyjnej wymaga właściwego wykształcenia i kwalifikacji zawodowych. Szybki postęp technologiczny, wymagający stałego podnoszenia kwalifikacji bądź nabywania nowych, sprawia, że dla ludzi pragnących aktywnie uczestniczyć w społeczeństwie informacyjnym jest, **społeczeństwem kształcenia ustawicznego. Podkreślenie fundamentalnego znaczenia kształcenia informatycznego powinno mieć odzwierciedlenie w polityce**

podatkowej. Powinien powstać narodowy program edukacji informatycznej, obejmujący także zastosowanie technik komputerowych i multimedialnych w nauczaniu innych przedmiotów.

4. Programy nauczania w szkołach i uczelniach muszą obejmować **przygotowanie do korzystania z komputerów w szkole podstawowej oraz kształcenie informatyczne w szkołach średnich, uzyskiwanie kompetencji komunikacyjnych, propedeutykę mediów** itp. W tym celu należy dokonać przeglądu stanu informatyki w szkolnictwie średnim i wyższym pod kątem programów nauczania, liczebności i przygotowania kadry, jakości sprzętu itp. Należy tworzyć powszechnie dostępne formy kształcenia dorosłych, tak by brak odpowiednich kwalifikacji nie wykluczał licznych grup społeczeństwa z pełnego udziału w społeczeństwie informacyjnym, czy nie ograniczał możliwości uzyskania pracy. Szybki rozwój technologii i zmiana metod produkcji może oznaczać wielokrotną w trakcie życia zawodowego jednostki dezaktualizację jej umiejętności zawodowych. Wymaga to rozwoju kształcenia ustawicznego, pozwalającego uzupełniać kwalifikacje bądź nabywać nowe.

5. Rozwój kształcenia na odległość oraz stworzenie nowego multimedialnego oprogramowania oświatowego są niezbędnym wymogiem wykorzystania możliwości tworzonych w tym zakresie przez społeczeństwo informacyjne. **Wszystkie szkoły, uczelnie i placówki oświatowe powinny być wyposażone w sprzęt informatyczny i podłączone do sieci.**

2.5. Problemy społeczne i kulturowe

1. Na czoło problematyki kultury społeczeństwa informacyjnego wysuwa się kwestia roli odgrywanej w niej przez środki masowego przekazu oraz nowe technik informacyjno-komunikacyjne. Społeczeństwo informacyjne powoduje **rozwój całego sektora audiowizualnego**. Wiąże się z tym globalizacja mediów masowych i systemów transmisji elementów kultury, co **rodzi problemy z zakresu ochrony tożsamości i suwerenności kulturowej**. Jednocześnie nowe techniki informacyjno-komunikacyjne tworzą szansę ochrony i umacniania różnorodności kulturowej danego kraju, dzięki łatwości upowszechniania jej tworów, tworzeniu elektronicznej skarbnicy jego dziedzictwa kulturowego i językowego.

2. W dziedzinie kształtowania treści przekazów najbardziej rozbudowane regulacje powinny obowiązywać w dziedzinie rozpowszechniania programów radiowych i telewizyjnych do swobodnego odbioru. Również w przyszłości powinny się utrzymać w tej dziedzinie podstawowe **wymogi niezbędne dla ochrony porządku publicznego, ograniczania treści zagrażających rozwojowi dzieci i młodzieży oraz wykorzystywania programów dla rozpowszechniania treści komercyjnych (reklama, sponsoring, bezpośrednie oferty)**. Tradycyjne wymogi w zakresie kwot programowych różnych typów będą miały ograniczone znaczenie i oddziaływanie ze względu na wielokrotnie większą ofertę różnych rodzajów programów, w tym spoza granic kraju. Wymogi chroniące udział dzieł krajowy w programach będą musiały być

dostosowane do standardów europejskich, które mogą ulegać zmianom. Większą rolę należy przypisać środkom zapobiegającym powstawaniu sytuacji monopolistycznych w dziedzinie mediów masowych, głównie poprzez rozpraszanie własności poszczególnych środków przekazu i ograniczenia koncentracji różnych rodzajów mediów elektronicznych i drukowanych.

3. Nierównomierny rozwój infrastruktury komunikacyjno-informacyjnej oraz kompetencji korzystania z niej może doprowadzić do **upośledzenia niektórych grup i odcięcia ich od obiegu informacji oraz procesów funkcjonowania demokracji**. Odcięcie od źródeł informacji i wynikające z tego podziały społeczne mogą wynikać także z komercjalizacji i wprowadzenia płatnego dostępu do banków danych i licznych źródeł informacji oraz mediów.

4. Istotnym problemem w społeczeństwie informacyjnym może stać się sytuacja jednostek i grup (np. kobiet, biedaków, osób nieprzystosowanych, młodzieży opuszczającej szkołę, osób starszych) dotkniętych **bezrobociem technologicznym**, jak również ludzi, którzy ze względu na niskie wykształcenia odczuwać będą przeciążenie informacyjne spowodowane nadmiarem niemożliwej do przyswojenia informacji, napięcie i lęk, poczucie zagubienia.

5. Wskazuje to na potrzebę starannego zaplanowania procesu rozwoju społeczeństwa informacyjnego, pozwalający wykorzystać jego zalety i zminimalizować zagrożenia. W tym kontekście istotna jest **ochrona publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych**, których program powinien - z racji zadań pełnionych przez tych nadawców - zawierać niezbędne minimum informacji, analizy, publicystyki oraz treści ze wszystkich dziedzin i stwarzać wszystkim odbiorcom możliwość uzyskiwania podstawowej orientacji w najważniejszych aspektach życia społeczeństwa i w konsekwencji zachowywania zdolności świadomego realizowania funkcji obywatelskich. Obowiązki kulturotwórcze nadawców publicznych nakażą im chronić i rozwijać krajową twórczość audiowizualną a przez to tożsamość narodową. Wśród licznych - w wielu przypadkach międzynarodowych lub zagranicznych - nadawców komercyjnych, jednostki publicznego radia i telewizji odgrywać będą z przyczyn obiektywnych mniejszą rolę na rynku niż obecnie, powinny jednak pozostać **stałym elementem systemu radiofonii i telewizji w Polsce**.

6. Społeczeństwo informacyjne może w pewnym, trudnym obecnie do określenia, stopniu ograniczyć bezpośrednio, osobiste kontakty wielu ludzi z innymi ludźmi, zastępując je kontaktami zapośredniczonymi przez techniki komunikacyjne i informacyjne. Z jednej strony zwiększa możliwość tego typu kontaktów i komunikacji między ludźmi, tworzy „społeczności komputerowe”; z drugiej może **odcinać od tego typu kontaktów ze środowiskiem społecznym ludzi** (zwłaszcza bezrobotnych i starych), pozbawionych środków i kompetencji by korzystać z nowych technologii. Podnosi to znaczenie ochrony życia rodzinnego i społeczności lokalnych i regionalnych a także działań na rzecz tworzenia takich rozwiązań, by dostosować formy funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego do potrzeb jednostek.

7. W celu chronienia praw obywatela w dobie powszechnej informatyzacji konieczne jest uchwalenie **ustawy o ochronie danych osobowych przechowywanych w systemach informacyjnych**. Szczególną uwagę należy zwrócić na prawo dostępu każdego do informacji dotyczących go oraz na zakaz dystrybucji informacji w celach niezgodnych z jej przeznaczeniem.

8. Wraz z upowszechnianiem nowych technik informatycznych pojawią się nowe rodzaje **wykroczeń przeciwko społeczeństwu** (wprowadzanie wirusów, zabór informacji z komputera, zmiana zapisów komputerów powodująca straty finansowe). Konieczne jest dokonanie odpowiednich zmian w kodeksie handlowym i karnym, tak aby tego typu wykroczenia mogły być ścigane z mocy prawa.

3. WYBRANE DZIAŁANIA PODJĘTE W POLSCE

1. Na podstawie wyników prac I Kongresu Informatyki Polskiej (Poznań, 1-3 grudnia 1994 r.) opracowany został Raport „Strategia rozwoju informatyki w Polsce. stan, perspektywy, zalecenia” (który został wykorzystany także w niniejszym opracowaniu), zawierający następujące 10 zaleceń:

- 1) **W strategii rozwoju Polski należy przyjąć, że teleinformatyka jest jednym z podstawowych czynników gospodarczego i społecznego rozwoju kraju.**
- 2) **W celu umożliwienia efektywnej integracji Polski z Unią Europejską należy dopasować nasze już istniejące i nowo powstające systemy informatyczne do jej standardów.**
- 3) **Wszystkie podmioty gospodarcze w Polsce muszą być równoprawne pod względem dostępu do rynku, koncesji oraz zamówień publicznych w ramach zasad wolnej konkurencji przy maksymalnym wykorzystaniu istniejącego potencjału polskich przedsiębiorstw informatycznych.**
- 4) **Konieczna jest polityczna zgoda na szeroki udział firm budowlanych w budowie i eksploatacji sieci teleinformatycznych teraz a infostrad w przyszłości, a więc na demonopolizację obecnych struktur obsługi telekomunikacji.**
- 5) **Pilnym zadaniem władzy ustawodawczej jest opracowanie racjonalnych rozwiązań prawnych dotyczących informatyki.**
- 6) **Podczas tworzenia normatywnych aktów prawnych oprócz weryfikacji prawnej musi być dokonywana weryfikacja informatyczna, gwarantująca ich algorytmizację.**
- 7) **Dla dobra społeczeństwa oraz w celu osiągnięcia społecznej akceptacji informatyzacji konieczne jest prawne zagwarantowanie ochrony danych osobowych obywatela w powszechnych systemach informacyjnych.**
- 8) **Dla prawidłowego przebiegu rozwoju informatyzacji konieczne jest zapewnienie dopływu wykształconych kadr informatycznych, co można**

osiągnąć tylko na podstawie sprawnie funkcjonującego systemu edukacji.

9) Aby osiągnąć odpowiedni poziom wiedzy informatycznej w społeczeństwie konieczne jest upowszechnienie dostępu do informatyki w domu i szkole dzięki zmniejszeniu wysokości cła i podatków.

10) W dobre powszechnej dostępności do ogólnościatowych dóbr kultury należy upowszechniać kulturę polską za pomocą środków informatycznych.

2. 28 maja 1996 r. Rada Ministrów przyjęła opracowany przez Ministerstwo Łączności dokument „Polityka rozwoju telekomunikacji”, przedstawiający kierunki działań i zamierzeń dotyczących rozwoju sektora telekomunikacji w Polsce do roku 2010.

3. Ministerstwo Łączności i Komitet Badań Naukowych planują opracowanie odrębnego dokumentu określającego cele i kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce, z udziałem niezależnych ekspertów i zainteresowanych resortów. Dokument ten, wraz z innymi dostępnymi opracowaniami, powinien stać się impulsem dla stworzenia odpowiedniej struktury międzyresortowej (ewentualnie Biura Pełnomocnika Rządu ds. społeczeństwa informacyjnego), której zadaniem będzie planowanie i koordynowanie działań związanych z wprowadzaniem społeczeństwa informacyjnego w Polsce.

4. Podczas „Forum nt. społeczeństwa informacyjnego” zorganizowanego przez Unię Europejską w Brukseli (23 czerwca 1995 r.) z udziałem krajów z Europy środkowej i wschodniej przyjęto harmonogram działań związanych z wprowadzaniem społeczeństwa informacyjnego w naszym regionie w ramach tworzenia **Europejskiej Infrastruktury Informacyjnej (EII)**. Polska otrzymała zadanie przygotowanie raportu na temat standaryzacji i wymagań technicznych.

Raport ten oraz raporty na inne tematy przygotowane przez inne kraje regionu przedstawione zostaną podczas tzw. spotkania ministerialnego planowanego w dniach 10-12 września 1996 r. w Pradze. Będzie ono kolejnym krokiem zmierzającym do aktywnego włączenia krajów Europy środkowej i wschodniej do realizacji EII w sposób zapewniający harmonizację podejmowanych działań i współpracę zainteresowanych partnerów. **Stąd konieczność uczestnictwa w tym spotkaniu delegacji polskiej wysokiego szczebla, obejmującej przedstawicieli resortów i instytucji, których zadaniem będzie przygotowanie wszechstronnego programu wprowadzania społeczeństwa informacyjnego w Polsce.**